Huszka Beáta

AZ EU KÖLTSÉGVETÉSE, A NYUGAT-BALKÁN KETTÉSZAKADÁSÁNAK VESZÉLYE ÉS MAGYARORSZÁG

Mindeddig többé-kevésbé elkerülte az érdeklődő európai uniós közvélemény figyelmét, hogy a decemberben megvitatott, majd nemrég végül elfogadott hétéves EU-költségvetésnek komoly hatása lehet az unió további bővítésére. A nyugat-balkáni térség európai integrációs esélyeit legalább annyira befolyásolja a hosszú távú közös büdzsé, mint az a lebegtetett francia vétó, amit végül nem vettek be Macedóniával szemben. A hivatalos nevén Volt Jugoszláv Köztársaság – Macedónia így tagjelölti státuszt kapott, mégpedig a csatlakozási tárgyalásokat 2005-ben megkezdő Horvátország után másodikként, ha a 2004-ben tagállammá vált Szlovéniát Közép-Európához soroljuk. A médiában alig vagy egyáltalán nem lehetett hallani-olvasni arról, hogy a megállapodás során alaposan megkurtították az EU külpolitikájára fordítható kiadásokat: az Európai Bizottság eredeti, 92,1 milliárd eurós javaslatát 50 milliárdra csökkentették. Miután az Európai Parlament ez év januárjában elutasította a költségvetési javaslatot, májusban az EP, az Európai Tanács és az Európai Bizottság által közösen tető alá hozott intézményközi megállapodás értelmében a csatlakozásra felkészítő programokra 11,5 milliárd euró fordítható, ami jelentősen elmarad az Európai Bizottság 14 milliárd eurós eredeti javaslatától. Márpedig az EU szerepvállalásának csökkenése a régió stabilizálódása szempontjából semmiképpen sem lenne kívánatos. Az Olli Rehn bővítési biztos által januárban előterjesztett úgynevezett Nyugat-Balkán-program végrehajtása is problémákba ütközhet a jelenlegi finanszírozási keretek között. A program számos politikai célkitűzést tartalmaz, többek között a Délkelet-európai Alap kibővítését, a térségből érkező diákok számára nyújtott ösztöndíjak növelését és a vízumfeltételek könnyítését.

Míg a már hivatalos tagjelöltek számára a források jóval tágabbak, a bővítésre szánt pénzek csökkenése különösen rossz hír a tagjelölti minősítéssel még nem rendelkező, Jugoszlávia szétesésével önállóvá vált többi ország, illetve függetlenedni kívánó „állam" – Szerbia, Montenegró, Koszovó, Albánia és Bosznia-Hercegovina – számára.

A régiónak szánt EU-pénzek apadása mindenképpen előrevetíti az unió jelenlétének gyengülését, a hivatalos EU-retorika ellenére is. Miközben Olli Rehn úton-útfélen hangsúlyozza, milyen fontos, hogy az EU betartsa a nyugat-balkáni országoknak tett csatlakozási ígéreteit – hiszen ez a stabilitást és békét ösztönző reformok megvalósításának legfőbb eszköze –, egyre többen figyelmeztetnek egyes tagállamokból az EU abszorpciós képességének, illetve az uniós közvélemény akaratának figyelembe vételére. Úgy tűnik, hogy EU-s berkek-

ben két, egymásnak igencsak ellentmondó külpolitikai irány kezd kirajzolódni a Nyugat-Balkánnal kapcsolatban. Egyrészt az Európai Bizottság a tagság világos és egyértelmű perspektívájának a fenntartását szorgalmazná, és halad előre az egyes országokkal folytatott tárgyalásokkal, például 2006 júniusában Albániával minden bizonnyal aláírják a stabilizációs és társulási megállapodást. Az Európai Bizottság fontosnak tartotta volna a vízumfeltételek könnyítésével is demonstrálni az EU-nak a régióval szembeni elkötelezettségét, amit egyébként a fent említett „Rehn-program"-ba is belefoglaltak. Azonban az igazságügy-miniszterek legutóbbi, idén tavasszal tartott tanácsán több ország is szorgalmazta a vízumdíjak lényeges emelését, amit Somogyi Ferenc egyszerűen a „pénzügyi vasfüggöny felhúzásaként" értékelt. Az Európai Bizottsággal együtt nemcsak Magyarország, de Svédország és Görögország is ellenezte a vízumdíj emelését, ennek ellenére az intézkedés 2007 januárjától életbe fog lépni. Általában elmondható, hogy az európai alkotmány francia és holland vétója óta egyes tagállamok közvéleményében lohadni látszik a bővítési kedv, és némi feszültség fedezhető fel a megfogalmazott retorika és a gyakorlati lépések között, ami ellentmondásos üzeneteket küld a nyugat-balkáni országok közvéleménye számára.

Az időzítés nem túl szerencsés, tekintve, hogy Montenegró a minap kiáltotta ki függetlenségét Szerbiától, és hamarosan várható, hogy Koszovó státusának kérdésben is döntés születik; az UNMIK még idén tervezi a tartomány elhagyását. A térség instabilitását jelzi, hogy a határok még mindig nem véglegesek. Kérdés, hogy a szerb társadalom hogyan fogja megemészteni Montenegró és Koszovó elvesztését. Mindeközben az Európai Bizottság nemrég függesztette fel átmenetileg Szerbiával a stabilizációs és társulási tárgyalásokat Ratko Mladics kiadatásának elmaradása miatt. Mindezek fényében aligha várható – legalábbis rövidtávon –, hogy a szerbiai közhangulat a kisebbségekkel szembeni toleráns közeg megteremtését fogja szorgalmazni, de akár a demokratikus reformok folytatása is veszélybe kerülhet, amennyiben az átélt nemzeti traumák a radikálisok hatalomra kerüléséhez vezetnének. Ilyen körülmények között különösen fontos lenne az EU hiteles és következetes elkötelezettsége a régió iránt, ami a csatlakozásra felkészítő programok folytatását, illetve javítását és erősítését is jelenti. Miközben az EU nagyon jól teszi, ha nem enged bizonyos politikai elvárásokból – így például a Hágával való megfelelő együttműködésből –, rendkívül fontos lenne azon programok erősítése, amelyek az intézmények fejlődését és a regionális fejlődést célozzák. Ugyanakkor ez utóbbi nehezen megvalósítható minimális pénzügyi feltételek híján.

Már az Európai Bizottság eredeti költségvetési javaslata is aggodalommal töltött el sokakat a régióban. Szerb civil szervezetek vezetői és értelmiségiek 2004 áprilisában levelet intéztek Olli Rehn bővítési biztoshoz, amelyben figyelmeztettek az EU nyugat-balkáni csatlakozás előtti programtervezetének (IPA) hosszú távú, nem szándékolt lehetséges negatív következményeire. A levélben megfogalmazottak erősen rímelnek arra a beszámolóra, amelyet az International Commission on the Balkans (ICB: Balkáni Nemzetközi Bi-

zottság) készített 2005 áprilisában. (E bizottság tagjai között szerepel többek között Gyarmati István, Kiro Gligorov volt macedón elnök, Ilir Meta, Albánia volt miniszterelnöke és Goran Svilanovic volt jugoszláv külügyminiszter is.) A levél üzenetének lényege, hogy a Nyugat-Balkánra vonatkozó EU-s programok a háború utáni konfliktuskezelésre lettek kialakítva, és mint ilyenek, mára már többnyire elavultak, tehát nem alkalmasak a jelen problémáinak kezelésére. Ma a térség legfőbb gondjai gyenge államokkal, nemzetközi protektorátusok jelenlétével, alacsony gazdasági növekedéssel, magas munkanélküliséggel, mindent átszövő korrupcióval és kiábrándult lakossággal fémjelezhetők. Ha az unió nyugat-balkáni politikája nem változik, fennáll a veszélye annak, hogy a régió szerencsétlenebb fele – tehát azon országok, amelyek egyelőre nem számíthatnak a tagjelölti státus elnyerésére – leszakad, izolálódik, miközben Horvátország, Románia, Bulgária, esetleg Macedónia elnyeri az EU-tagságot. A kezdeményezők ezért azt kérik, hogy mind az öt csatlakozás előtti programot – vagyis a regionális-, vidék- és humánerőforrás-fejlesztési programokat is – terjesszék ki az összes nyugat-balkáni országra, azaz a nem tagjelöltekre is. A nemrég elfogadott büdzsével ennek az esélye minimálisra csökkent.

Csatlakozás előtti balkáni pénzek

Szintén a régió kettészakadásának veszélyére hívja fel a figyelmet az ESI (Európai Stabilitási Kezdeményezés) jelentése is. A berlini agytröszt 2005 júniusában készített erről tanulmányt, még az Európai Bizottság által eredetileg javasolt költségvetési keretet alapul véve. Az ESI Bulgária 15 éves tapasztalata alapján amellett érvel, hogy nem feltétlenül szükséges a támogatásokat megnövelni a jelenleg csak a tagjelölteknek járó programok beindításához a többi országban, sőt a tagjelölti státus megadása sem előfeltétel, elég ha az adott ország aláírta a stabilitási és társulási egyezményt. Ugyanakkor a költségvetés jelenlegi verziója szinte lehetetlenné teszi, hogy ezeket a programokat kiterjesszék a nem tagjelöltekre, ha lenne rá politikai akarat az unióban.

Az úgynevezett csatlakozás előtti támogatási eszköz (Draft Council Regulation Establishing an Instrument of Pre-Accession Assistance – IPA) határozza meg konkrétan, hogy az EU mekkora összegű támogatást szán a régiónak 2007 és 2013 között, és milyen célokra kívánja ezeket felhasználni. 2007-től az összes csatlakozás előtti programot – PHARE, SAPARD, ISPA, CARDS – összevonják az IPA-ba, tehát elvileg egységes keretbe kerülnek azok az eszközök, amelyeket a tényleges és a potenciális tagjelölteknek szánnak. Viszont a gyakorlatban megmarad különbségtétel, mivel az IPA öt eleme – gazdasági, politikai reformok és intézményépítés; regionális és határmenti együttműködés; regionális fejlesztés; emberierőforrás-fejlesztés; vidékfejlesztés – közül csak az első kettő vonatkozik a potenciális tagjelöltekre, míg a tényleges tagjelöltekre mind az öt.

Ez egyrészt a támogatások szintjében jelent különbséget, bár önmagában nem az összegek nagysága a legfontosabb. Ugyan a nem tagjelöltek esetében az egy főre eső támogatás mértéke 2011-re elérné a tagjelölteknek biztosított szintet, a következő néhány év kulcsfontosságú. 2007 és 2011 között a rendelkezésükre álló uniós támogatások a három évvel ezelőtti és a jelenlegi szinthez képest is jelentősen csökkenni fognak, ami éppen arra az időszakra esik, amikor igen kényes politikai kérdések kerülnek terítékre, mint amilyen Koszovó függetlensége, Montenegró elszakadásának utóhatásai Szerbiában, vagy Boszniában a nemzetközi protektorátus megszüntetése.

De talán még ennél is fontosabb a két csoportot célzó uniós programok közötti minőségi különbség. Az ESI és az ICB is hangsúlyozza, hogy egyrészt a tagjelöltek számára az *acquis communautaire* – az EU joganyagának – átvétele az Európai Bizottság szoros közreműködésével az intézményi reformok legjobb katalizátora. Másrészt a csak nekik járó támogatások jelentősége – amellett, hogy komoly forrásokat biztosítanak –, hogy hosszú távon fejtik ki pozitív hatásukat. A tagjelöltek egy 7 éves, szektorokra lebontott nemzeti fejlesztési programot készítenek, az EU strukturális alapjait kezelő intézményeket hoznak létre, és konkrét fejlesztési technikákat tanulnak uniós intézményektől. Az említett elemzések szerzői kiemelik, hogy a csatlakozás előtti programok alapvetően azáltal gyorsítják fel az intézmények reformját, hogy strukturális reformokra ösztönöznek, és közvetlenül az uniós tagságra készítik fel az érintett országokat. Ez utóbbi pedig különösen fontos tényező.

Ezzel szemben a potenciális tagjelölteknek nevezett másik csoport számára a tagság perspektívája meglehetősen távoli. Ha ugyanazzal a sebességgel haladnak, mint Bulgária, akkor feltehetően 2020-ban csatlakozhatnak. Esetükben a tagjelölti státus is csak 2010-ben várható, ami nemcsak azt jelenti, hogy addig jóval alacsonyabb pénzügyi támogatásra számíthatnak, de az csatlakozás előtti programokban sem vehetnek részt. Ezek a programok, továbbá a vízumkötelezettség megszüntetése a társadalmi folyamatok dinamikája szempontjából sem elhanyagolhatók, hiszen a belső reformok társadalmi támogatottságát növelheti, csökkentheti a xenofóbiát és a szélsőséges nacionalista pártok támogatottságát.

Ráadásul a csatlakozás előtti programok az eddigi tapasztalatok szerint éppen azokon a területeken hoznak radikális változást, ahol a nyugat-balkáni országok a leginkább segítségre szorulnak, és ahol a CARDS program – a Nyugat-Balkánnak szánt újjáépítési, fejlesztési és stabilizációs közösségi támogatásokat keretbe foglaló program – nem bizonyult igazán hatékonynak: az intézmények reformja és az infrastruktúra fejlesztése terén. Az Európai Bizottságnak a CARDS-ról készített értékelése szerint a program az intézményépítés és az igazságügyi reform terén volt a legkevésbé sikeres, de bevallottan a közlekedési infrastruktúra fejlesztése is „problematikus volt", néhol kevéssé látványos eredményekkel.

Nem elhanyagolható az sem, hogy a térségben még mindig éles biztonságpolitikai feszültség csökkenése aligha várható az uniós tagság kézzelfogható perspektívája nélkül. Svilanovic szerint Macedóniát ma az Ohridi Egyezmény és az EU-csatlakozás reménye

óvja meg a szétesés veszélyétől. Szerbiának a Hágai Törvényszékkel való együttműködése, Koszovó státusának békés rendezése, Bosznia integrálása mind az EU-csatlakozás fényében támasztott elvárások.

Tehát az EU költségvetése előrevetítheti az unió nyugat-balkáni szerepvállalásának gyengülését, illetve a tagjelöltek és reménybeli tagjelöltek közti szakadék elmélyülését. Ráadásul, ha a költségvetésnek lesz ilyen következménye, az nem azért lesz, mert bárki tudatosan erre törekedett volna. Tény: nem egyértelmű, hogy a nyugat-balkáni országoknak ugyanolyan uniós programokban kellene részesedniük függetlenül attól, hogy a csatlakozási folyamat mely stádiumában vannak. Mindenesetre a fent említett dilemmák és veszélyek a legutóbbi költségvetési vita során nemigen merültek fel, ugyanakkor hasznos lenne ezek végiggondolása, hogy ne a költségvetés által szabott kényszerpálya határozza meg az EU 2007 és 2013 közötti balkáni politikáját. A decemberi Európai Tanács-ülésen nem nagyon akadt szószólója ennek a problémának. Ha Magyarország számára valóban stratégiai jelentőségű a térség felzárkózása – hiszen a nemzetközi szervezetekben gyakran a nyugat-balkáni országok csatlakozásának a támogatójaként szerepel –, akkor felvethetné a régiót érintő stratégiai szempontokat az uniós intézményekben. A magyar külpolitika fontos hozzáadott értéke lehetne az EU Nyugat-Balkán-politikájához, ha nem hagyná az uniós intézményekben zajló viták során ezeket elsikkadni. A költségvetés vitája lezárult, és ez az elkövetkező 7 évben igencsak behatárolja majd az EU mozgásterét. Ugyanakkor a fent említett problémák maradnak, maguktól aligha fognak megoldódni, sőt komoly biztonságpolitikai kockázatokat hordoznak az EU számára is. Az EU-tagság perspektívájának hiteles fenntartása és az unió kézzel fogható jelenlétének erősítése a régióban kulcsfontosságú a Nyugat-Balkán hosszú távú stabilizálódásának szempontjából. Magyarország az Európai Bizottság és még néhány tagállam szövetségeseként aktív kezdeményezője lehetne annak, hogy megoldást találjanak ezekre a problémákra a költségvetés által szabott igen szűk kereteken belül.

Magyarország szerepe a Nyugat-Balkánon

Annál is inkább, hiszen Magyarország már régóta aktív szorgalmazója a nyugat-balkáni térség demokratikus fejlődésének, szavakban és tettekben egyaránt. Már a kilencvenes években megvolt ez a politikai irány, azonban Magyarország EU-tagsága óta vált kifejezett prioritássá. A hivatalos kormányprogramban kiemelik, hogy Magyarország az Európai Unió és a NATO tagjaként aktív szerepet vállal a térség stabilitásának megszilárdításában. A célokat kettősség jellemzi: egyrészt Magyarország EU-tagállamként támogatná a demokratikus fejlődést, a politikai, gazdasági és társadalmi reformokat, másrészt erőteljes hangsúlyt fektet a magyar kisebbségek védelmére. Az is felfedezhető, hogy deklaráltan megkülönböztetett figyelmet fordít Szerbiára.

Konkrétumok dióhéjban

Az ezt a fajta politikai retorikát alátámasztó gyakorlati kezdeményezések közül kiemelhető a Szegedi Folyamat, amelynek keretében Magyarország számos területen nyújt szakértői segítséget a térség országainak, ösztöndíjprogramok, szemináriumok és szakemberképzés révén. A kezdeményezés 1999-ben indult, és 2004 júniusában újították meg azzal a szándékkal, hogy az európai integrációra felkészítő programok kerüljenek a középpontba.

Kiragadott példaként megemlíthetők a vámhatósági és ellenőrzési továbbképzések, a mezőgazdasági tapasztalatok átadása, illetve az intézményi reformokat és a határon átnyúló együttműködést elősegítő programok. Szintén a Szegedi Folyamat részeként kétoldalú konzultációkkal segíti Magyarország Bosznia-Hercegovina felkészülését a NATO Békepartnerség Programjára, illetve Szerbiát a világkereskedelmi szervezeti tagságra.

Fontos megjegyezni Magyarország részvételét a macedóniai és boszniai békefenntartó tevékenységben és újjáépítésben is. Az a 100 millió eurós kötött segélyhitelprogram, amelyet Magyarország a nyugat-balkáni országok számára tett elérhetővé, egy további lényeges gyakorlati kezdeményezés. Szintén ide sorolható a nyugat-balkáni országok, főleg Horvátország érdekében kifejtett diplomáciai lobbi. Az elmúlt egy-két évben az egyes szaktárcák is aktivizálták magukat, például elkezdődött egy belügyi együttműködés Szerbiával.

A teljesség igénye nélkül összeállított lista végére kerülhetne a 2005 októberében megrendezett Nyugat-Balkán-konferencia, amelyből kiderült, hogy Magyarország a visegrádi együttműködés egyik alapvető céljának tekinti a nyugat-balkáni szerepvállalást, tehát nem egyedül kívánja megvalósítani, hanem a V4-kel együtt, Szlovéniát és Ausztriát is bevonva. A konferencián konkrét együttműködési területekről tárgyaltak, Magyarország a bel- és igazságügy terén felhalmozott ismereteit osztja meg a Nyugat-Balkán országaival.

A vajdasági etnikai incidensek és kommunikációs problémák

A felsorolt kezdeményezésekből is látszik, hogy határozottan van tartalom a Nyugat-Balkánra vonatkozó külpolitikai retorika mögött. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy gyenge ennek a politikai kommunikációja, és sajtóvisszhangja is alig van. A Szegedi Folyamat részleteit például nem egyszerű kinyomozni, és a sajtóban sem sokat hallani a konkrét programokról.

Ellenkezőleg, 2004 eleje óta a szerb–magyar kapcsolatokat legfelsőbb politikai szinteken – és a sajtóban is – teljesen a vajdasági magyarok ügye foglalta le. 2004 során számos diplomáciai látogatás, telefonbeszélgetés, levélváltás témájául szolgáltak a Vajdaságban történt incidensek. A kérdés idővel az Európai Parlamentben is napirendre került. Ugyanakkor épp ebben az időszakban, 2004 júliusában jelentette ki Javier Solana, az EU

kül- és biztonságpolitikai főképviselője, hogy Magyarországra óriási feladatok várnak Szerbia és Montenegró, Bosznia és Macedónia vonatkozásában.

2005-ben továbbra is a vajdasági incidensek uralták a szerb–magyar párbeszédet. Ez történt például Boris Tadic elnök budapesti látogatásakor is, amit a szerb fél egyenesen kiábrándítónak értékelt. A látogatást elemző, a Magyar Hírlapban megjelent cikk (Makai József: *Egy látogatás margójára,* Magyar Hírlap 2005. október 11.) szerint Tadic számított arra, hogy lesz szó az etnikai incidensekről, arra viszont már nem, hogy szinte csak erről esik szó. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy ha más témák fel is merülnek a kétoldalú tárgyalások során, azokról a sajtóban már alig tudósítanak.

Miközben a szerb–magyar kapcsolatoknak valószínűleg nem tett jót, hogy a magyarverések ügye ennyire előtérbe került, az is tény, hogy a magyar kormány nyomásgyakorlása nélkül aligha lehetett volna arra számítani, hogy a szerb kormány érdemben reagál a történtekre. Az Európai Parlament szeptember végi figyelmeztetése kellett ahhoz, hogy a szerb kormány a nemzeti kisebbségek képviselőivel egyeztetve november elején programot dolgozzon ki a helyzet kezelésére, például olyan gyakorlati kérdéseket is felvetve, hogy hogyan lehetne a rendőrségben és az igazságszolgáltatásban növelni a kisebbségek arányát. Bíztató az is, hogy vegyes bizottságot hoztak létre az incidensek kivizsgálására. Ugyanakkor igen fontos lenne, hogy a magyar politikai elit biztosítani tudja a szerbiai demokratikus erőket arról: számíthatnak Magyarországra mint hosszú távú partnerre, hiszen enélkül értelmes együttműködés aligha képzelhető el.

A kétoldalú gazdasági kapcsolatok nehézségei

A nyugat-balkáni szerepvállalás jegyében kifejezésre jutott az is, hogy nagyobb gazdasági aktivitásra kellene törekedni a térségben. Például 2005 januárjában a magyar kormányfő hangsúlyozta, hogy gazdaságközpontú magyar külpolitikát szeretne. Szerb részről is gyakran hangzottak el olyan nyilatkozatok, amelyben arra ösztönözték a magyar befektetőket, hogy vegyenek részt a szerbiai privatizációban. A magyarországi székhelyű multik a tőkekivitelt illetően élen járnak a régióban: például az OTP jelen van Bulgáriában, Romániában, Horvátországban, a MOL Horvátországban, Romániában (ez a két ország a legfontosabb a magyar tőkekihelyezés szempontjából), a Dunapack, a Zalakerámia Horvátországban, a Matáv Macedóniában, Montenegróban, a Hunguest Hotels Montenegróban, a MAL Rt. Boszniában, és a sort még lehetne folytatni.

Mindezek fényében talán meglepő, hogy Szerbiában csak nemrég sikerült bekapcsolódniuk a privatizációba, Albániát kivéve utolsó célpiacként a régióban. Az OTP és MOL már régóta próbálkoztak, a MOL-t a Beopetrol eladásánál az orosz Lukoil ütötte ki, az OTP a Jubankát szerette volna, amit végül a görög Alpha Bank kapott meg. Némileg ár-

nyalja a képet, hogy az OTP nemrég szerezte meg a Niska Bankát és a Zepter Bankát. A MOL is aktivizálódott, december elején nyitotta meg az első kutakat Belgrádban. A magyar kis- és középvállalkozók részéről viszont továbbra is elenyésző a befektetői tevékenység. Mindenesetre továbbra is igaz, hogy Szerbia bizonyult a legkeményebb diónak a magyar befektetők számára a térségben. Valószínűleg nem véletlen, hogy a MOL-lal és az OTP-vel szemben épp az orosz és a görög befektető nyert. A magyar tőkével szembeni negatív hozzáállás egyrészt azoknak a még mindig meglévő indulatoknak tulajdonítható, amelyek az 1999-es NATO-bombázások alatti magyar szerepvállalásra vezethetők vissza. Másrészt annak köszönhető, hogy Magyarország szinte állandóan a vajdasági magyarok problémáival foglalkozik, ha Szerbiáról van szó. Azért is kétséges a magyar híd-szerep a Balkán felé, mert a szerbek számára a szlovének sokkal elfogadhatóbbak, ráadásul ők a magyar politikusokkal és vállalkozókkal ellentétben valódi helyismerettel rendelkeznek. Ebből a szempontból a görögök, vagy akár az olaszok is esélyesebbek.

A balkáni országoknak szánt 100 millió eurós hitel története is a fenti feltevést látszik alátámasztani. A hitelt annak ellenére, hogy elsősorban Szerbiának szánták, egyelőre Boszniában és Montenegróban használják fel. 2002-ben a magyar és a szerb fél együtt választott ki nyolc projektet, amit a szerb parlament elutasított, (valószínűleg azért, mert mind a nyolc projekt vajdasági volt). Azóta sem történt előrelépés, bár ennek az is az oka, hogy Szerbiának egyeztetnie kell az IMF-fel minden hitelfelvételt, illetve más helyekről, például az olaszoktól kedvezményesebb feltételekkel jut forrásokhoz.

❄

Összességében megállapítható: annak ellenére, hogy 2005-ben is gyakoriak voltak a magas szintű diplomáciai találkozók, a kapcsolatok nem felhőtlenek, és úgy tűnik, nem biztos, hogy Szerbia tényleg elfogadja Magyarországot mint EU-közvetítőt. Alapvetően a bizalmatlanság jellemzi a helyzetet, ami például megmutatkozik a gazdasági kapcsolatokban. Feltehetően már hatékonyabb kommunikációs stratégiával is javítani lehetne a kétoldalú viszony hangulatát, amennyiben bekerülne a magyarországi és a szerbiai köztudatba, hogy nem csak a vajdasági magyarverések kötik össze a két országot. Igen hasznos lenne, ha többet lehetne hallani a már működő gyakorlati kezdeményezésekről. Másrészt az is segítene, ha a régió felzárkóztatása és EU-csatlakozása melletti magyar elkötelezettséget az is alátámasztaná, hogy Magyarország felvállalja az érintett országok stratégiai érdekeinek képviseletét az uniós intézményekben. Főleg olyan helyzetekben, mint amilyen a költségvetési vita, amikor őket is erősen érintő döntések születnek. Ilyenkor egyszerre lehetne bizonyítani: nemcsak a történetileg kondicionált ellentétek meghaladhatóak, de sikeresen halad az a tanulási folyamat is, amelynek végeztével a rövidtávú haszonmaximalizálás helyét a távlati célokért folytatott együttműködés foglalhatja el.